

GLOBAL YEVROOBLIGATSIYALAR BOZORIDA O'ZBEKISTON ISHTIROKINI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy univertiteti
Iqtisodiyot fakulteti Moliya kredit kafedrasida o'qituvchisi*

G'afurov Olimjon G'olib og'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy univertiteti talabasi

Eshqobilova Marjona Xolmurod qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yevroobligatsiyalar bozori barcha mamlakatlar bo'yicha tahlil qilingan va shu bilan birga O'zbekistonning ham nechanchi o'rinda turganligi aniqlangan. Xalqaro yevroobligatsiyalar bozori dunyo moliyaviy bozorining asosiy qismini tashkil qilibgina qolmay, bozorda mamlakatlar va korporatsiyalar xalqaro kapitalni jalb qilish uchun obligatsiyalarni sotishlari ham mumkin va bu yevroobligatsiyalar global bozorlarda sotiladi. O'zbekistonning yevroobligatsiyalari sotilishining asosiy sababi mamlakatning iqtisodiy o'sishi va reformalarining o'z hissasini yuritishni xohlashi hisoblanadi. Bu, O'zbekistonning kredit reytingi va investitsiya imkoniyatlarining oshirilishiga olib keladi. Yevroobligatsiyalar, korporatsiyalar yoki mamlakatlar tomonidan sotiladigan borclanuvchi qog'ozlar hisoblanadi. Bu qog'ozlar xalqaro kapital bozorlarida sotiladi va ularga xaridorga olingan mablag'ning bitta qismini qaytarish, ya'ni to'lov qilish yoki kupon hisobidan daromad olmoq bilan birlashadi.*

Tayanch iboralar: *Yevroobligatsiyalar, yevroobligatsiyalar bozori, Evrobond, korporatsiyalar, investitsiya, yevrobozor.*

Global yevroobligatsiyalar bozori yillar o'tganiga ko'ra kengayib borayotgan investitsion imkoniyatlarni ko'rsatadi. Bu bozorda mamlakatlar, korporatsiyalar, banklar va boshqa tashkilotlar o'zlariga tegishli borclanuvchi qog'ozlarni sotish uchun xalqaro kapital bozorlarida mijozlarini izlaydilar. Evrobond - bu valyuta chiqarilgan mamlakatda bo'lmagan xalqaro obligatsiyadir. Ularni ba'zida tashqi aloqalar deb ham ataladi. Ular odatda chiqarilgan valyutaga qarab tasniflanadi: Eurodollar, Euroyen va boshqalar. Bu nom 1999 yilda evroning paydo bo'lishi bilan bog'liqdir, lekin biroz istizno holatlar ham bor masalan: evrobondlar 1960-yillarda, evro mavjud bo'lishidan oldin yaratilgan va shuning uchun "evro obligatsiyalari" emas, balki "Evropa obligatsiyalari"ning etimologiyasi hisoblanadi. Evrobond bozori an'anaviy ravishda birinchi bo'lib London shahrida o'z faoliyatini boshlaydi, undan tashqari Lyuksemburda ham yevroobligatsiyalar uchun asosiy markazlardan biri o'z ishini boshlaydi.

Yevroobligatsiya - bu valyutada ifodalangan xalqaro obligatsiya. Ular tashqi aloqalar deb ham ataladi. Ular odatda chiqarilgan valyutaga qarab toifalarga bo'linadi: yevrodollar, yevroyen va boshqalar.

Yevroobligatsiyalar turli mamlakatlar investorlari o'rtasida joylashtirish uchun chiqariladi va shuning uchun ular turli valyutalarda taqdim etilishi mumkin.

Yevroobligatsiyalar qisqa muddatli, o'rta va uzoq muddatli bo'ladi. Qisqa muddatli 1 yilgacha, o'rta muddatli 10 yildan 30 yilgacha va uzoq muddatli 40 yilgacha muddatda beriladi. Ushbu obligatsiya turi birinchibo'lib Italiyada chiqarilgan va hozirgacha yevropa davlatlarida faol harakatlanadi.

Yevroobligatsiyalarning 50% ga yaqini AQSh dollarida chiqariladi. Shu bilan birga, Yevropadagi integratsiya jarayonlari munosabati bilan ko'plab davlatlar yevroda denominatsiyalangan yevroobligatsiyalar chiqarishga o'tdilar. Yevroobligatsiyalarning paydo bo'lishi, birinchi navbatda, iqtisodiy hayotning xalqarolashuvi va transmilliy korporatsiyalarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirish zarurati bilan bog'liq. Bunga 1963-yilda Jon Kennedi ma'muriyati tomonidan chet ellik qarz oluvchilar tomonidan AQSH kapital bozoridan foydalanishga qo'yilgan cheklovlar turtki bo'ldi.

O'zbekistonning yevroobligatsiyalar bozorida ishtiroki juda qisqa muddatli, shunga qaramay, ularga yetarli tahlil taqdim etish qiyin. Ammo, O'zbekiston 2021 yilning yanvar oyida xalqaro kapital bozorida ilk marta \$1 milliardlik yevroobligatsiya sotishni muvaffaqiyatli bajardi.

O'zbekistonning bu yevroobligatsiyalari 5 yillik muddatga ega bo'lib, 3,125% mablag'ida xarid qilindi. Bu mablag' O'zbekistonning kredit reytingining 2 ta darajaga oshirilishi natijasida sotilgan.

O'zbekistonning yevroobligatsiyalari sotilishining asosiy sababi mamlakatning iqtisodiy o'sishi va reformalarining o'z hissasini yuritishni xohlashi hisoblanadi. Bu, O'zbekistonning kredit reytingi va investitsiya imkoniyatlarining oshirilishiga olib keladi. Keyinchalik, O'zbekiston yangi yevroobligatsiyalarini chiqarishni rejalashtiradi va ularga qiziqishni jalb qilish uchun yanada katta xizmat ko'rsatuvchilardan foydalanishi mumkin. Shuningdek, O'zbekistonning yevroobligatsiyalari yuqori talab vaqtida sotilganligi uchun mamlakatning moliyaviy nazorati va xalqaro tijoratga ko'nikmalarining samaradorligi bilan shug'ullanishini ko'rib chiqish tavsiya etiladi. Yevroobligatsiyalar, korporatsiyalar yoki mamlakatlar tomonidan sotiladigan borclanuvchi qog'ozlar hisoblanadi. Bu qog'ozlar xalqaro kapital bozorlarida sotiladi va ularga xaridorga olingan mablag'ning bitta qismini qaytarish, ya'ni to'lov qilish yoki kupon hisobidan daromad olmoq bilan birlashadi.

O'zbekistonning 2021 yil yanvar oyida \$1 milliardlik yevroobligatsiya sotilishi mamlakatning yaxshi iqtisodiy holatiga va reformalarining o'z hissasini yuritishga qaratilgan xalqaro investitsiyalarni jalb qilish uchun muhim tadbir hisoblanadi. Bu mablag' O'zbekistonning kredit reytingining 2 ta darajaga oshirilishi natijasida sotilgan. Bu reyting oshirish mamlakatning xalqaro kapital bozorida tomosha qiluvchilar tomonidan mamlakatga qo'yilgan ishon va investitsiya imkoniyatlari ko'rsatilishiga asoslanadi.

Yevroobligatsiyalar O'zbekistonning moliyaviy turli sohalarida investitsiya qilishga qiziqishni ko'rsatish uchun global bozorlarda sotilishi mumkin. Bu mablag'larni to'plash

uchun mamlakat, korporatsiya yoki boshqa organizatsiya yaxshi kredit reytingiga va soliq tizimiga ega bo'lishi zarur bo'ladi.

Shuningdek, yevroobligatsiyalar investitsiyalar qiluvchilarga turli turlarda imtiyozlar berish mumkin, masalan, kupon hisobidan yillik daromad ko'tarish yoki qog'ozlar sotilish natijasida eng yuqori narxlar to'lash. O'zbekistonning yevroobligatsiyalarining sotilishi vaqtida yuqori talab vaqtida sotilgani uchun mamlakatning moliyaviy nazorati va xalqaro tijoratga ko'nikmalarining samaradorligi bilan shug'ullanishi tavsiya etiladi. Global yevroobligatsiyalar bozori yillar o'tganiga ko'ra kengayib borayotgan investitsion imkoniyatlarni ko'rsatadi. Bu bozorda mamlakatlar, korporatsiyalar, banklar va boshqa tashkilotlar o'zlariga tegishli borclanuvchi qog'ozlarni sotish uchun xalqaro kapital bozorlarida mijozlarini izlaydilar.

2023 yilga kelganda, O'zbekiston yevroobligatsiyalari bozori umuman o'sish tendensiyasini ko'rsatishi kutilayotgan edi. O'zbekiston hukumati, mamlakatning iqtisodiy holatini yaxshilash uchun juda katta summalarga yevroobligatsiyalar sotib olishni rejalashtiradi. Bu bozorda sotiladigan mablag'lar mamlakatning katta infrastruktura loyiq investitsiyalar kiritishga, shuningdek, yirik tashkilotlar va korporatsiyalar xarajatlarini qoplashga yordam beradi.

O'zbekiston yevroobligatsiyalarining sotilishi, mamlakatning investitsiya imkoniyatlarini oshiradi va xalqaro kapital bozorlari tomonidan ishonch va maqsadli moliyaviy nazoratning samaradorligi ko'rsatiladi. O'zbekiston yevroobligatsiyalari, sotilishi vaqtida yuqori talab ko'rsatganligi sababli, investitsion imtiyozlar bilan birlashgan holda sotilishi mumkin. Mamlakatning moliyaviy nazorati va xalqaro tijorat bilan ishlash samaradorligi, bu bozorda O'zbekistonning birinchi navbatdagi xujjatlariga yoki boshqa mamlakatlariga nisbatan to'liq investitsiya imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Keyinchalikda, O'zbekiston yevroobligatsiyalarining bozori, global xalqaro kapital bozorlarida ko'plab tijoratchilar tomonidan kuzatiladi. Mamlakatning iqtisodiy holati va moliyaviy nazorati davom etishi bilan, O'zbekiston yevroobligatsiyalari global kapital bozorlarida o'z muvaffaqiyatini ta'kidlayadi va mamlakatning xalqaro investitsiya qo'llab-quvvatlashiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, O'zbekiston 2022 yilining yanvar-iyul oylarida \$1,25 mlrd qiymatida yevroobligatsiyalarni sotib oldi. Bu summani \$1 mlrd, \$500 mln va \$250 mln qiymatida turli muddatli yevroobligatsiyalar sifatida sotib oldi.

Shuningdek, O'zbekistonning eng kam yillik kupon daromadi 2,75% ga teng yevroobligatsiyalari ham mavjud. Bu daromad qog'oz sotilgan narxiga nisbatan qarzni o'tkazishga qulay imkon beradi.

O'zbekistonning yevroobligatsiyalari xalqaro kapital bozoridagi keng ko'lamli investorlar va korporatsiyalar tomonidan sotilgan. Bu bizga O'zbekistonning xalqaro siyosiy va iqtisodiy taraqqiyotiga ishonch va xalqaro tijorat hamjihatlarining ochilishiga tegishli imkoniyatlarning mavjudligini ko'rsatadi. O'zbekistonning birinchi yevroobligatsiyalari 2019

yilining noyabr oyida chiqarilgan. Ular \$1 mlrd qiymatida bo'lib, 10 yillik muddatga ega bo'lib, yillik kupon daromadi 5,375% ga teng edi.

Bu yevroobligatsiyalar O'zbekistonning xalqaro kapital bozoridagi birinchi emissiyasi hisoblanadi va mamlakatning xalqaro tijorat va siyosiy taraqqiyotida ishtirok etishga yo'l ochadi. O'zbekistonning yevroobligatsiyalari xalqaro tijoratda keng ommalashtirilishini ko'rsatish bilan birga, bu emissiya O'zbekistonning xalqaro kredit tizimida taniqlik va rag'bat ko'rsatishga yordam berdi. Shu bilan birga, O'zbekistonning kapital bozoridagi ishtiroki va xalqaro moliyaviy ko'rsatkichlarini oshirdi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 24-yanvardagi Oliy Majlis Senati va Qonunchilik palatasiga navbatdagi Murojaatnomasida, bank tizimi va kapital bozorini yanada rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurligiga, shu jumladan tijorat banklari uzoq muddatli investitsiyalarni jalb qilish maqsadida xalqaro kapital bozoriga chiqishi zarurligiga alohida e'tibor qaratdilar..

Bundan tashqari, O'zbekistonning yevroobligatsiyalari bu turdagi emissiyalar uchun xalqaro tijoratdagi yuqori daromadlar bilan jamlanadi va mamlakatning xalqaro tijoratdagi ko'rsatkichlarini yanada oshiradi. O'zbekiston global yevroobligatsiyalar bozorida ishtirokini kengaytirish uchun bir nechta imkoniyatlar mavjud.

Birinchi navbatda, O'zbekistonning yuqori kredit reytingi bor va mamlakat iqtisodiyotining o'sishi hamda rivojlanishi hamda reformalarining yuritilishi natijasida yevroobligatsiyalar olib borishning muhim sabablaridan biri bo'lib chiqadi. Bu kabi yevroobligatsiyalar olganda, xalqaro kapitalni jalb qilish uchun e'tirozli xususiyatlarga ega bo'lgan mamlakat yoki korporatsiyalarga qaraganda qiziqish ko'rsatuvchi xalqaro kapital iste'moli bilan ta'minlangan daromad muassasalariga moliyaviy resurslarni jalb etish mumkin.

Ikkinchisi, O'zbekiston tijorat potentsialining o'sishi hamda oliy o'rinda o'sayotgan moliyaviy reformalar natijasida, xususan, valyutaning ishlatilishi va katta tijorat operatsiyalarida amalga oshiriladigan o'zgartirishlar va inqirozlar, mamlakatning korporativ yuridik shaxslari tomonidan yevroobligatsiyalar sotish imkoniyatlari kengayadi. Bu, O'zbekistonning korporativ sektori va boshqa iqtisodiy tarmoqlarni xalqaro bozorga ochish uchun muhim daromad manbalaridan birini yaratadi.

Uchinchi imkoniyat esa, O'zbekistonning yevroobligatsiyalarining muddati va xarajatlari nisbatan qulaydir. O'zbekiston hukumati va korporativ yuridik shaxslari tomonidan sotiladigan yevroobligatsiyalar mavjud bozor baholari orqali sotiladi, shu jihatdan O'zbekistonning daromad manbalariga tayyor mablag'lar bilan o'tishiga imkon beradi.

Shunday qilib, yuqorida aytilgan imkoniyatlar hamda O'zbekistonning moliyaviy stabilizatsiyasi va iqtisodiy rivojlanishi natijasida, O'zbekiston global yevroobligatsiyalar bozorida ishtirokini kengaytirish uchun yaxshi imkoniyatlarga ega bo'ladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili Mavzuga oid adabiyotlarni tahlil etish natijasida yevroobligatsiyalarning xalqaro nufuzi, ularning xalqaro kapital bozoridagi operatsiyalari takomillashtirish yuzasidan bir qator olimlar va mutaxassislar tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilgan. Prof. S.E.Elmirzayev, M.N.Raxmedova, H.Xoliqov “Suveren yevroobligatsiyalardan tushgan mablag’larning qayta taqsimlanishi va ularning samaradorligi”, “Xalqaro moliya va hisob” imiy electron jurnali. 3, iyun, 2020-yil. N.N.Hasanov “Theoretical and methodological approaches to attracting financial resources from the capital market to the corporate sector”. “International Journal of Innovation and Economic Development”. Pages 30-35, February 2020. Xorijlik iqtisodchi olimlar Cull va Martines Peria fikriga ko’ra banklar o’z faoliyatini yanada rivojlantirish va yuqori samaradorlikka erishish uchun riskni diversifikatsiya qilgan holda xorijiy mamlakatlarda operatsiyalarini amalga oshiradi. Xalqaro fond bozori, 2010. Uzoq xorij tadqiqotchi olimi Anders Lindgren -Yevroobligatsiyalarning nazariy asoslari., 2011.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqot ishi jarayonida iqtisodiy jarayonlarni o’rganishning ilmiy usullarini umumlashtirish, guruhlashtirish, tahlilning mantiqiy va taqqoslama usullari, qiyosiy tahlil, istiqbolli prognozlash va boshqa usullardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar

Yevroobligatsiyalarda emitent sifatida maydonga hukumatlar, milliy va xorijiy tuzilmalar chiqadi. Ya’ni yevroobligatsiyalarni muomalaga chiqaruvchilar. Investorlar sifatida moliyaviy tuzilmalar – sug’urta kompaniyalari pensiya jamg’armalari va boshqalar. Yevroobligatsiyalar investorga ma’lum foiz evaziga, ma’lum vaqtda daromad olib keluvchi qimmatli qog’oz hisoblanadi. Yevroobligatsiya investorga foiz olish huquqini beradi. Foiz stavkasi qat’iy yoki o’zgaruvchan bo’lishi mumkin. Yevroobligatsiya emitenti uchun qarz majburiyati hisoblanadi. Yevroobligatsiyalar qisqa muddatli, o’rta va uzoq muddatli bo’ladi. Qisqa muddatli 1 yilgacha, o’rta muddatli 10 yildan 30 yilgacha va uzoq muddatli 40 yilgacha muddatda beriladi

Xulosa qilib aytganda, global yevroobligatsiyalar bozorida xalqaro moliyaviy operatsiyalar jadal rivojlanib bormoqda. Ushbu standartlarga javob beradigan kadrlarni tayyorlash hozirda o’tkazilishi kerak bo’lgan islohatlardan asosiy hisoblanadi. Kelgusida yevroobligatsiyalar bozorida O’zbekistonning ishtirokini kengaytirish xalqaro moliya bozorida kapital resurslar ulushi ko’payishiga, kadrlarimizning tajribalari ortishiga, natijada to’g’ri vaqtda va makonda joylashtirilgan yevroobligatsiyalar samaradorligi oshishiga olib keladi. Iqtisodiyotda xo’jalik sub’ektlarining keng qamrovda yevroobligatsiyalari muvaffaqiyatli joylashuvi kapital resursining katta miqdorda to’planishiga va albatda ko’proq yo’nalishlarni moliyalashdagi qamrovini ta’minlaydi. Bu mamlakatimizda investitsion jozibadorligini yaxshilaydi va mamlakatimizni xalqaro darajada yuqori pog’onalarga olib chiqaradi.

REFERENCES:

1. <https://www.world-exchanges.org/> www.uzse.uz
2. www.el-in.ru
3. www.uzreport.news, 2020-yil
4. www.economyjournal.uz
5. <http://www.euroclear.com> 8. <http://www.bloomberg.com> 9. <http://www.mf.uz>